

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228274

UNIVERSAL
LIBRARY

وقایع انجمن ۱۴ عمومی مستشرقین
در الجزایر

نگارش میرزا عبد الحسین خان کاشانی
معلم فارسی دار الفنون کمبریج
در انگلستان

ربیع الاول سنه ۱۲۲۲ هجری مطابق
اوریل سنه ۱۹۰۵ میلادی

در روز پنجشنبه ۲۲ محرم سنه ۱۲۲۲ هجری
مطابق ۲۰ شهر مارس سنه ۱۹۰۵ مسیحی این بند
بسمت نمایندگی دولت علیه ایران اصا نها الله عن
الآفات در انجمن چهارم عمومی مستشرقین از
لندن بعزم الجزا بر حرکت کرده بعد از سه روز
مسافرت از طریق پاریس و ماریسیل و بحر ایض
به بندر (فیلیپ ویل) که از بنادر معموره افریقای
شمالی و متعلق بدولت فرانسه است وارد شد
و بعد از دو شب توقف در آن بندر و یا زده
روز مسافرت در داخله متصرفات افریقای شمالی
فرانسه و دیدن شهر قدیم قسطنطین و بطنه و تیمگاد

روز شنبه نهم صفر به بندر الجزایر حاکم نشین
 مستملکات افریقای شمالی فرانسه و محل انعقاد انجمن
 چهاردهم مستشرقین رسید مشغول خدمت مرجوعه
خویش گردید

قبل از شروع بشرح انجمن امسال لازم است برای
 توضیح شمه از تاریخ تأسیس و مختصری از فواید
ومقا صد آن نگارش آید

در سنه ۱۸۷۳ مسیحی معلمین السنه شرقیه فرانسه
 عموماً و مدرسین السنه شرقی اقصی خصوصاً نظربه
 پیشرفت ملت ژاپون در تحصیل علوم و صنایع و
 تمدن حالیه اروپا مجلس مشورتی فراهم آورده مقرر
 داشتند که در همان سال انجمن عمومی در پاریس
 تأسیس نموده مرکب از تمام افاضل مستشرقین اروپا
 رأی زده به بینند تاچه حد تغییرات در زبان

ژاپون برای ترویج و تحصیل و تدریس و تسهیل
 علوم و صنایع عالیّه فرض و واجب است و هنوز
 این انجمن منعقد نشده قرار گذاشتند که آنرا
 منحصر بزبان ژاپونی ندارند و هر مطلبی راجع و
 نافع بالسنه و علوم و صنایع قدیم و جدید مشرق
 زمین باشد در حضور اجزاء مطرح مذاکره شود
 و نیز قرار براین شد انعقاد این انجمن را بهمان
 سال منحصر نکنند و بعد از آن در هر نقطه و در
 هر وقت که آراء متفق شد باسم (انجمن عمومی
 مستشرقین) منعقد شد بعدّه جلسه آنرا بخوانند مانند
 (انجمن اوّل عمومی مستشرقین) و (انجمن دوّم عمومی
 مستشرقین) و غیره و ایضاً قرار براین شد که تمام
 تقریرات و گزارشات هر جلسه انجمن را بطبع رسانند
 منتشر سازند و برای مخارج انجمن و طبع تقریرات

و گذارشات از هرکس دوازده فرانک حق دخول
و جزئیّت بگیرند

انجمن اوّل در غره سپتامبر سنه ۱۸۷۲ فرنگی در
حضور جمع کثیری از بزرگان فرانسه در پاریس
انعقاد یافت و سفیر ژاپون مقیم پاریس تقریر مفصلی
کرده اظهار داشت که انجمن شریفی مانند این نه فقط
مایه پیشرفت السنه مشرقیست در اروپ بلکه اسباب
پشت گرمی است از برای ملت و دولت ژاپون که
نازه دو طلب تمدن و ترقی اروپ شده دیروز بود که
ما با خوارج آمد و رفت نداشتیم و زبان و تمدنمان
را از برای خود کافی می‌شمردیم ولی امروز اوضاع
ژاپون دگرگون گشته با خوارج آمد و رفت پیدا کرده
دامنه فلاح و تجارتمان وسیع شده و علوم و صنایع
اروپ را در مملکت خود رایج کرده‌ایم و الحال در

حروفات قدیم خود بمقتضیات الیوم بعضی اشکالات
 برای استعمالات لفظی و کتبی پیدا کرده که تا حدی
 مانع ترقی و سهولت امورات است و در سر آنیم که
 تغییرات عمد در لسان و حروف قدیم خود بدیم
 و اگر بخاطر شریف شماها حضار راهی برای حل این
 مسئله خطور نماید و بماها بیاموزید ماها را رهین
 امتنان ابدی خواهید نمود در روز سیم افتتاح
 انجمن جناب لتمام آقای نظراقا سفیر دولت علیه
 ایران بانجمن تشریف آورده تقریر مفصلی راجع به
 پیش رفت تحصیلات السنه شرقیه در اروپ و ترقی
 السنه و علوم و صنایع اروپ در مشرق زمین و
 محسنات تأسیس چنین انجمنی در پای تخت دولت
 فرانسه خواندند و بعد شخص فرانسوی معلم زبان
 چینی مذکور داشت که جناب جلال تمام فرخ خان

سفير سابق دولت عليه ايران در پاریس که بسیار صاحب علم و فضل و علم دوست بودند و قتی من فرمودند که در قدم الايام یکی از پسرهای زرادشت چند نفر از تلامید و مریدین پدر خود را بچین فرستاد که رفته در آنجا آئین و طریقه آتش پرستی را برقرار نمایند و تلامید مزبور بسیار را از اهالی چین بدین خود هدایت کردند و بنا بر این احوال هیچ استبعاد ندارد که علامت مراوده قدیم فیابین آندولت و دولت عليه ايران در جریده حوادث چین ثبت و پیدا باشد و شما که معلم لسان چینی هستید شاید بتوانید این مطلب را انکشاف نمائید و من بفرمایش ایشان تفحص کرده در یکی از کتب قدیم چین موسوم به (فوتسو تونکی) دیدم نوشته است که در قدم الايام شخصی زرادشت نام

از مالک ایران دینی مؤسس شد که در آن جواهرات
 نفیسه و آتش را میپرستیدند نخستین این دین در پای
 تخت ایران و بعد کم کم در تمام ولایات برقرار شد
 و باز هم اگر جستجو شود احتمال کثی می‌رود ذکر دین
 زرادشت و مرباطه با ایران در کتب قدیمه چین
 پیدا شود تقریرات و گذارشات انجمن اول عموی
مسنشرقین در سه جلد کتاب مطبوع و ضبط است
 انجمن دوم در سال بعد سنه ۱۸۷۴ فرنگی در لندن
 منعقد شد و از تقریرات و گذارشات آن یک نسخه
موجود است

انجمن سوم در پترزبورغ در سنه ۱۸۷۶ منعقد و
مطبوعانش دو جلد است

انجمن چهارم در فلارنس ایتالیا سنه ۱۸۷۸ و
مطبوعانش دو جلد است

۱.

انجمن پنجم در برلن در ۱۸۸۱ و مطبوعاتش سه
جلد است

انجمن ششم در لایدن هولاند در سنه ۱۸۸۳ و
مطبوعاتش چهار جلد است

انجمن هفتم در وینه در سنه ۱۸۸۶ و مطبوعاتش
سه جلد است

انجمن هشتم در استاکهلم سوئد در سنه ۱۸۸۹ و
مطبوعاتش دو جلد است

انجمن نهم در لندن در سنه ۱۸۹۲ و مطبوعاتش
دو جلد است

انجمن دهم در جنو سویجره در سنه ۱۸۹۴ و
مطبوعاتش يك جلد است

انجمن یازدهم در پاریس در سنه ۱۸۹۷ و مطبوعاتش
سه جلد است

انجمن دوازدهم در روم در سنه ۱۸۹۹ و مطبوعاش
سه جلد است

انجمن سیزدهم در هامبورگ در سنه ۱۹۰۲ و
گزارشانش يك جلد است

(انجمن ۱۴ امسال در الجزایر منعقد و شرحش
در ذیل مذکور است)

در روز چهارشنبه ۱۲ شهر صفر مطابق نوزدهم شهر
اوریل انجمن ۱۴ عمومی مستشرقین بریاست جناب
مسیو (ژنار) فرمانفرمای ایالت الجزایر از طرف
دولت جمهوری فرانسه در حضور تمام مستشرقین و
جمع کثیری از صاحبمنصبان کشوری و لشکری و اعظم
شهر در عمارت موسوم به (قصر فو نصلی) بساعت
نه و نیم فرنگی رسانه افتتاح یافت اسای مأمورین

دُول و سایر اجزاء انجمن را بترتیب حروف الف
 بای فرنگی چاپ کرده عده مأمورین دُول ۵۱ نفر
 من جمله ۱۵ نفر از قطعات مختلفه آلمان و از طرف
 دولت علیه ایران و روس و چین هر يك يك نمایند
 و از جانب حکومت مصری چهار نماینده و سایر
 مأمورین مدارس السنه شرقیه و اجزاء مجلس که
 حاضر بودند قریب ۵۰۰ نفر میشدند بعد از مختصر
 نطقی حاکی بر افتتاح مجلس فرمانفرما اسامی مأمورین
 را يك يك بترتیبی که چاپ کرده بودند بلند میخواند
 شخص مأمور برخاسته مختصر تقریری مبنی بر تعارفات
 رسمانه نسبت بدولت و کارگذاران فرانسه از روی
 نوشته میخواند و یالساناً ادا میکرد نوبت که به این
 خانزاد دولت علیه ایران رسید برخاسته بعد از
 تعارفات رسمانه نسبت برئیس انجمن بزبان انگلیسی

اظهار داشت که برای ترقی علوم و صنایع و پیشرفت
 امورات تمدن و استحکام بنای انسانیت و ازدیاد
 ثروت و تجارت و فلاحت ارتباط نامۀ مابین دول
 و ملل مختلفه عالم فرض و واجب است و این ارتباط
 نامۀ وقتی میسر شود که ادبا و فضلا و عرفا
 طوایف اختلاف کنار گذارند و در انجمن اتحاد
 نشینند و از السن و ادبیات و افکار قدیمه و حالیه
 خویش صحبت را نند و آراء انگیزند و بتولای آن
 بدرجه علوی انسانی نایل شوند تحصیلات السنه
 شرقیه برای طوایف اروپ لازم و ترویج علوم و
 صنایع اروپ براهالی مشرق ضروراست و از این
 جهت افتتاح این انجمن را در الجزایر و حضور
 چنین مجمعی از علما و عرفا و ادبا بساحل افریقای
 شمالی که حاکی بر تمدن عرب و انتشار دین مبین

اسلام است باید از جان و دل دعاگو و ثناجو بود و خود نکته بزرگی است بر استحکام روابط مابین طوایف و دول مشرق و مغرب و این بند از طرف دولت علیه اعلیحضرت قدر قدرت اقدس هاپون شاهنشاه ایران (لازال ایام ملکه و دولته) از صمیم قلب پیشرفت مقاصد این انجمن را خواهانم و از غریب نوازی و مهمان پروری کارگذاران حکومت الحزایر مالانهایه شاکر تقریر این بند در نزد انجمن نیکو افتاده مکرراً بدست زدن که عادت فرنگان است تصدیق و تعریف می‌کردند خطابه‌های مأمورین و سایر اجزاء قریب دو ساعت طول کشید بعد از اتمام قرار بر این شد که جلسه های انجمن برای شنیدن تقریرات و فیصله امورات در عمارت دولتی (قصر مدارس عالیه) منعقد گردد و هشت

روز مفتوح باشد بعد از ظهر همین روز بساعت سه
 فرنگی تمام مأمورین و اجزاء انجمن جمع شده
 انجمن را بهفت شعبه منقسم ساختند و از برای هر
 شعبه اطاق مخصوصی ترتیب داده بودند هرکسی
 بهر اطاقی که میل داشت مجاز بود برود و این هفت
 شعبه از این قرار بود:

شعبه اسلامی شعبه هند شعبه السنه توراتی و ادیان
 عتیقه شعبه افریقا شعبه شرق اقصی شعبه السنه
 یونان و شرق اروپا و شعبه علوم و صنایع شرق
 و از این شعب شعبه اسلامی از همه معتبرتر و
 مهمتر بود و عده زیادی از مستشرقین اروپا و شیوخ
 مغربی هرروز در این شعبه جمع میشدند رئیس این
 شعبه مسیو (دخویه) هولاندی و نایب رئیس
 مستر برون انگلیسی بودند

تخمیناً ۱۵۰ تقریر در انجمن امسال رویم رفته خوانده شد و بیشتر این تقریرات راجع بلسان و تمدن عرب بود و بزبان فرانسه ادا میشد شخص ارمنی (ار آکیلیان) نام از متوقفین تفلیس تقریری بزبان فرانسه ازوضع زرد شتیهای دولت علیه ایران خواند چون تازه نداشت قابل ذکر نیست تقریرات اغلب مستشرقین اروپا هم اگرچه مدقق است از سلیقه ماها دور و خالی از ذوق است اهمیت کلی بتاریخ و اشتقاق حروف داده غالباً از دانستن اصطلاحات زبان بی بهره اند فرضاً دعوی عیب جوئی از اسانید شعراء فرس میکنند در صورتیکه نه طبع شعر فارسی دارند و نه از استعارات شعری مطلع باوجود این شب و روز مشغول کارند و تصنیفات زیاد هم ساله بطبع

میرسانند و از این مصر صاحب اسم میشوند از
 ما بین فرنگان آلمانیها در السنه شرقیه خیلی ترقی
 کرده اند و مطبوعاتشان زیادترا از سایرین است
 در روز دوم انجمن شخص آلمانی (والرس) نام
 تقریری خواند ایراد بر فصاحت بعضی آیه های
 کلام الله قرآن مجید و خلاصه مقصودش این بود
 که از فصاحت کلام الله عیب جوئی کرده باشد
 نادر عربی دانی اسمی بیرون کند شیوخ مصری و
 مغربی که حاضر بودند ردّ قول آلمانی را کرده او را
 ناحدی محاب نمودند روز بعد یکی از شیوخ مصری
 نطق غرّائی بلسان عربی خواند سخت شخص آلمانی را
 عقب گذاشت بطوریکه آلمانی معاهد کرد نطقش را
 از جریدت گذار شات انجمن محذوف دارد آلمانی
 دیگر که مدتی در ایران سیاحت میکرده و از ابنیه

و عمارات قدیم عکس و نقشه بر میداشته است
 یک نسخه کتاب خودش را تقدیم انجمن نمود این
 بند قرائتی در توصیف شعرای صوفیه و بیان عقاید
 آنان بزبان انگلیسی نوشته بود قرائت نمود از
 چیزهای دیگر که را جمع بلسان وادیات فرس و
 بادارای اهمیت باشد در انجمن ۱۴ خوانده نشد

(شبه از پذیرائی برای اجزاء انجمن)

روز سیزدهم صفر تمام مأمورین و اجزاء را بعمارت
 (هتل دوویل) بضيافت شب نشینی دعوت کرده
 بودند مجلس بدی نبود

روز شانزدهم صفر مجلس بالی در تماشا خانه شهری
 مرتب کرده و نیز عده زیادی از اعظام شهر و شیوخ
 عرب مغربی موعود بودند

روز هفدهم اسب دوانی و کالسکه رانی و مشق سواره
 نظام بود بعد از اختتام اسب دوانی سوارهای عرب
 مشق سواری و نیراندازی کردند خالی از تماشا نبود
 مشقشان خیلی شیهه بمشق سوارهای بختیاری ایران
 است اسبهایشان خوب و خودشان خوش قامت و
 خوش هیكلند عربهای این صفحات مغرب اغلب
 سفید پوست و بلند قامتند و بواسطه امتزاج با بربر
 و ترك و بعضی از فرنگان کمتر بعر بهای عربستان
 شباهت دارند دولت فرانسه چندین فوج پیاده و
 سواره عرب گرفته است لباس و موسیقان اینها بجزئی
 تفاوت لباس و موسیقان قدیم اعراب مغربی است
ولی صاحبمنصبان بزرگشان تماماً فرانسه اند

روز نوزدهم صفر کدخدای شهر مأمورین و اجزاء
 انجمن را بنهار دعوت کرده بود بعد از اختتام نهار

کدخدا برخاسته تقریری تعارف آمیز بخواند و چند نفر از حضار تقریری در جواب او ادا نمودند این بند نیز نطقی بزبان فرانسه اظهار تشکر از صاحب منزل و تعارفات رسانه نسبت بسایر حضار نمود و خالی از اثر نبود

شب را در عمارت تابستانی فرمانفرما مجلس بال بود و نیز جمع کثیری از اعظم شهر و شیوخ مغربی مدعو بودند شکوه زیادی داشت و بسیار خوش گذشت در روز بیستم صفر ساعت دوی بعد از ظهر انجمن مستشرقین بریاست وزیر علوم دولت فرانسه مسیو (بین و نو ما رتن) در عمارت (قصر قونصلی) جمع شد بعد از دو ساعت مذاکرات رسانه بر چید شد و انجمن بعد در کپنهاگن پایتخت دانمارک منعقد خواهد گشت

ضیافت شام مفصلی در همین روز برای وزیر علوم فرانسه در (هتل دو ویل) فراهم آورده سی و دو نفر از اجزاء انجمن مستشرقین را هم دعوت کرده بودند این بند هم از مدعوین بود

روز بعد (۲۱ صفر المظفر) انجمن پراکنده شد بعضی با روپ معاودت نموده و برخی بعزم سیاحت بداخله ممالک مغرب رفتند و این بند بعد از ظهر بیست و یکم صفر حرکت کرده از طریق مارسیل و پاریس با انگلستان مراجعت نمود

رو بهم رفته گذارشات انجمن بخوبی گذشت و این بند از احدی خلاف آداب انسانیت ندید و جز معقولیت از کارگذاران انجمن مشاهده نمود و هیچ جای شك نیست که چنین محافل متضمن ار نباط نامه و فواید عمده است که نتجایش در آینه ظاهر

میشود اختلاط و ارتباط علما و فضلا و ادباء
 طوایف مایه بسی سعادتها و علت استحکام ارکان
 مدنیّت و اساس انسانیت است

عبدالحسین کاشانی

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔
